

NGHỊ LUẬN VỀ MỘT BÀI THƠ, ĐOẠN THƠ

A – MỤC TIÊU BÀI HỌC

Giúp HS :

- Có kĩ năng vận dụng các thao tác phân tích, bình luận, chứng minh, so sánh,... để làm bài nghị luận văn học.
- Biết cách làm bài văn nghị luận về một bài thơ, đoạn thơ.

B – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

I – NỘI DUNG

1. Đặc điểm bài học

Nghị luận về một bài thơ, đoạn thơ là một trong hai kiểu bài nghị luận văn học được học ở lớp 12. Bài học được triển khai bằng hình thức thực hành : Tổ chức cho HS tìm hiểu đề, lập dàn ý cho các đề văn cụ thể. Từ đó, HS vận dụng những hiểu biết của mình để rút ra cách viết bài nghị luận về một bài thơ, đoạn thơ.

2. Trọng tâm bài học

Rèn luyện kĩ năng tìm hiểu đề, xác lập yêu cầu, lập dàn ý cho bài viết.

II – PHƯƠNG PHÁP VÀ TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phương pháp dạy học

GV nêu câu hỏi gợi ý, HS trả lời. GV chủ trì buổi luyện tập, chỉnh sửa những lời phát biểu chưa chính xác, củng cố những kiến thức cần thiết và tổng kết buổi luyện tập để rút ra những tri thức lí thuyết cần thiết.

2. Tiến trình tổ chức dạy học

Bước 1 : GV nêu các câu hỏi hướng dẫn HS tìm hiểu đề, lập dàn ý theo gợi ý trong SGK (mục 1).

Gợi ý một số đề đã nêu trong SGK :

Dề I

Cần lưu ý mấy ý chính sau :

- Hoàn cảnh ra đời của bài thơ. (Bài thơ ra đời vào thời điểm những năm đầu của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp. Địa điểm là vùng chiến khu Việt Bắc.

Lúc này, Chủ tịch Hồ Chí Minh đang trực tiếp lãnh đạo cuộc kháng chiến chống Pháp đầy gian khổ nhưng vô cùng oanh liệt của nhân dân ta.

– Vẻ đẹp của thiên nhiên một đêm trăng nơi chiến khu (hình ảnh, âm thanh,... cho thấy một đêm trăng khuya đẹp, thơ mộng).

– Nổi bật lên giữa bức tranh thiên nhiên là người chiến sĩ nặng lòng "lo nỗi nước nhà". (Có thể so sánh : Trong thơ cổ, cảnh đẹp thường đi liền với hình ảnh người ẩn sĩ lánh mình chốn thiên nhiên, xa lánh cõi trần. Nhưng trong bài thơ này, nổi bật lên giữa cảnh đẹp thiên nhiên lại là hình ảnh một chiến sĩ cách mạng nặng lòng "lo nỗi nước nhà").

– Tính cổ điển và hiện đại trong phong cách thơ Hồ Chí Minh. (Thể thơ luật Đường cùng với những hình ảnh thiên nhiên làm cho bài thơ có màu sắc cổ điển, nhưng hình ảnh nhân vật trữ tình "lo nỗi nước nhà" kèm với sự phá cách trong hai câu cuối đã làm cho bài thơ mang tính hiện đại.)

– Phân tích bài thơ dựa theo nội dung đã gợi ý ở SGK. Chú ý hai điểm nổi bật :

+ Cảnh đẹp đêm trăng khuya ở chiến khu Việt Bắc (hình ảnh, âm thanh).

+ Sự hài hòa giữa tâm hồn người nghệ sĩ và chiến sĩ trong bài thơ.

– Đánh giá chung, khái quát giá trị nội dung và nghệ thuật của bài thơ.

Đề 2

– Trong một bài hồi ký, Tố Hữu viết :

Chia tay với Việt Bắc là chia tay với một quang đời đẹp nhất của chính mình. Biết bao kỉ niệm về những ngày gian khổ mà đầy nghĩa tình đồng bào, đồng chí. [...]

Bài "Việt Bắc" được viết ra như tiếng hát của mối tình tha thiết và day dứt.

(Tố Hữu toàn tập, NXB Văn học, Hà Nội, 2008)

– Đoạn thơ có thể chia làm 2 phần :

+ Tác giả nhớ lại quang cảnh chiến đấu sôi động, hào hùng của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp ở Việt Bắc với nhiều lực lượng tham gia (dân công, bộ đội, binh chủng cơ giới,...), thể hiện rõ trên những con đường bộ đội hành quân, dân công đi tiếp viện, đoàn ô tô quân sự,...

+ Tác giả nhớ lại niềm vui khi tin tức chiến thắng của mọi miền đất nước tiếp nối báo vè.

– Về nghệ thuật, tác giả đã rất điêu luyện trong việc sử dụng thể thơ lục bát, thể hiện ở các mặt :

+ Cách dùng từ ngữ, hình ảnh ;

- + Cách vận dụng các biện pháp tu từ (trùng điệp, so sánh, cường điệu,...) ;
- + Giọng thơ hào hùng, sôi nổi.

Chỉ qua đoạn thơ ngắn, Tố Hữu đã thể hiện được không khí của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp của nhân dân ta một cách cụ thể và sinh động.

Bước 2 : Hướng dẫn HS trả lời câu hỏi 2 trong SGK.

GV tổng kết, chốt lại những nội dung kiến thức về đối tượng nghị luận một bài thơ, một đoạn thơ và cách làm kiểu bài này ; nói rõ hơn một vài điều cần lưu ý để làm tốt bài nghị luận về một bài thơ, một đoạn thơ và cho HS đọc phần *Ghi nhớ*.

III – KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Kiểm tra, đánh giá

Qua thảo luận, GV hiểu rõ hơn trình độ nhận thức của HS để giúp các em phát huy những ưu điểm và khắc phục những nhược điểm trong việc nghị luận một bài thơ, đoạn thơ.

2. Gợi ý giải bài tập

Khi phân tích đoạn thơ này, cần chú ý :

- Đặt đoạn thơ trong chỉnh thể toàn bài *Tràng giang* của Huy Cận.
- Có thể so sánh, liên tưởng với hai câu thơ của Thôi Hiệu để thấy rõ hơn tâm trạng của nhà thơ.